

NDIKIMI I INTELIGJENCËS ARTIFICIALE NË PËRKTHIM

MSc Anna Maria Vasili

Departamenti i Gjuhës Angleze

Fakulteti i Gjuhëve të Huaja, Universiteti i Tiranës

E-mail: anna.maria@unitir.edu.al

PËRMBLEDHJE

Përparimi i shpejtë i inteligjencës artificiale ka transformuar thellësisht industri të ndryshme dhe fusha e përkthimit nuk bën përjashtim. Integrimi i inteligjencës artificiale në fushën e përkthimit është një temë sa ngazëllyese, aq edhe shqetësuese brenda industrisë. Ndërsa teknologjia e përkthimit të inteligjencës artificiale vazhdon të përparojë, diskutimet rreth zëvendësimit të mundshëm të përkthyesve dhe interpretëve janë bërë gjithnjë e më të përhapura në diskutimet akademike. Ky artikull ofron një përmbledhje të gjendjes aktuale të teknologjisë së përkthimit duke analizuar ndihmën që mund të ofrojë dhe kufizimet e saj, si dhe ndikimin e mundshëm që mund të ketë në industrinë e përkthimit, sa i përket dhe perspektivës së karrierës profesionale të njerëzve. Edhe pse përkthimi automatik i mundësuar nga inteligjenca artificiale ka bërë përparime të rëndësishme, artikulli argumenton se nuk ka gjasa që të zëvendësojë plotësisht përkthyesit dhe interpretët në të ardhmen e afërt. Tashmë, industria e përkthimit shihet përballë sfidave dhe mundësive sa i përket integrimin të teknologjisë së inteligjencës artificiale, e cila përfundimisht mund të çojë në një marrëdhënie simbiotike midis përkthyesve dhe përkthimit automatik.

Fjalë kyç: inteligjenca artificiale, përkthimi njerëzor, përkthimi automatik, ndihmë, kufizime

ABSTRACT

The rapid advancements of artificial intelligence has profoundly transformed various industries, and the field of translation makes no exception. The integration of artificial intelligence into the field of translation has been a topic of both excitement and concern within the industry. As artificial intelligence translation technology continues to evolve, discussions around the potential replacement of human translators and interpreters have become increasingly prevalent in academic discourse. This paper provides an overview of the current state of speech translation technology, analyzing its merits and limitations, and the potential impact it might have on the translation industry, particularly on the career prospects of humans. While machine translation powered by artificial intelligence has made significant strides, the paper argues that it is unlikely to completely replace human translators and interpreters in the foreseeable future. The translation industry is seen as facing both challenges and opportunities with the integration of artificial intelligence technology, which could ultimately lead to a symbiotic relationship between human and machine translation.

Keywords: artificial intelligence, human translation, machine translation, merits, limitations

Hyrja

Historia¹ e teknologjisë së përkthimit daton disa dekada më parë, me sistemet e hershme që mbështeteshin në qasjet e bazuara në rregulla të kufizuara gjithsesi në aftësinë e tyre për të trajtuar kompleksitetin e gjuhës natyrore. Përparimet² e fundit në përkthimin automatik, të nxitura nga zhvillimi i shpejtë i inteligjencës artificiale, sigurisht që kanë përmirësuar saktësinë dhe efikasitetin e përkthimit të automatizuar. Megjithatë, nëse bëjmë një hulumtim më të afërt të gjendjes aktuale të kësaj teknologjie dhe veçorive unike të profesionit të përkthimit zbulohet, se marrëdhënia midis inteligjencës artificiale dhe përkthimit njerëzor ka shumë më tepër nuanca sesa thjesht dhe vetëm një skenar zëvendësimi. Ideja e punimit është të qartësojë ndikimet aktuale edhe në të ardhmen sa i përket inteligjencës artificiale në përkthim.

Në dy shekujt e fundit, përkthimi ka pësuar ndryshime drastike me zhvillimin e njeteve të komunikimit dhe inteligjencës artificiale. A do t'ia kalojë përkthimi teknologjik përkthimit njerëzor në të ardhmen e afërt? Nëse po, cili do të jetë roli i përkthyesve? A ekziston ai model i inteligjencës artificiale që mund të nxisë të menduarit kritik? A mund ta zëvendësojë vërtet inteligjenca artificiale punën e njeriut? Këto pikëpyetje më nxisin ta shoh këtë temë jo vetëm me interes, por dhe me vëmendje të shtuar për të hulumtuar më tej.

Përkthimi e ka shoqëruar njeriun në etapa të ndryshme teknologjike. Në ditët e sotme, nxitur nga zhvillimet shkencore dhe epoka digjitale, përkthimi po përparon jo vetëm nga aftësitë e profesionistëve, por dhe në një qasje tjetër që lidhet me teknologjinë dhe inteligjencën artificiale.

Për përkthimin automatik³ u fol për herë të parë pothuajse 100 vjet të shkuara, në vitet 1930. Në ato vite dy shkencëtarë, pavarësisht nga njëri-tjetri, hodhën hapat e parë në të ardhmen e automatizimit dhe krijuan pajisje të reja përkthimi:

Krijimi i një fjalori automatik nga Georges Artsruni

Georges Artsruni ishte një gjuhëtar i famshëm, që pati një kontribut shumë të madh në zhvillimin e përkthimit automatik. Pajisja e “fjalorit automatik” që ai krijoi nuk ishte thjesht një fjalor; ishte një bazë e tërë të dhënash me fjalë, fraza, shprehje dhe përkthimet e tyre, të cilat lehtësuan shumë punën e përkthyesve dhe i ndihmuan ata të gjenin më shumë informacion kontekstual për përkthime sa më të sakta.

- Krijimi i një makinerie speciale, një tavolinë e pjerrët me një makinë shkrimi dhe kamera nga Peter Trojansk

¹Chengxiao Xiao (2021) *J. Phys.: Conf. Ser.* 1992 022079

²Fink-Hooijer, F. (2017). Artificial Intelligence – the (un)desired revolution? *Lebende Sprachen*, 62(2), 269-274

³[https://thelanguagedoctors.org/blog/the-evolution-of-translation-technology-trends-and-innovations-shaping-the-industry/#:~:text=The%20digital%20revolution%2C%20which%20includes,assisted%20translation%20\(CAT\)%20tools.](https://thelanguagedoctors.org/blog/the-evolution-of-translation-technology-trends-and-innovations-shaping-the-industry/#:~:text=The%20digital%20revolution%2C%20which%20includes,assisted%20translation%20(CAT)%20tools.)

Ose, siç e ka quajtur ai, “një makinë për zgjedhjen dhe shtypjen e fjalëve kur përkthehet nga një gjuhë në tjetrën”. Shpikja e inxhinierit mori një certifikatë të së drejtës së autorit, por shpejt u harrua për një kohë të gjatë.

Në vitin 1949, Warren Weaver, drejtor i Departamentit të Shkencave Natyrore të Fondacionit Rockefeller, publikoi një memorandum mbi zbatimin e një teknologjie të përkthimit me makinë të bazuar në dekodim. Punimi ishte i profilit të lartë dhe ai gjithashtu prezantoi për herë të parë për publikun konceptin ‘interlingua’: një fjali e gjuhës burimore thjeshtohet dhe konvertohet në anglisht, e më pas fjalia në anglisht konvertohet në gjuhën e synuar.

Data e lindjes së përkthimit automatik është 7 janar 1954. Në histori, kjo ngjarje quhet Eksperimenti i Georgetown.

Përkthimi i parë automatik u demonstrua në New York; materiali ishte përgatitur nga Leon Doster (profesor i gjuhësisë në Universitetin Georgetown) dhe Cuthbert Hird (drejtues i departamentit krijues). Në këtë eksperiment, ata zgjedhën një tekst me 60 fjali mbi kiminë organike dhe e përkthyen atë nga gjuha ruse në gjuhën angleze. Baza kompjuterike përfshinte 6 rregulla gramatikore dhe një fjalor me 250 fjalë dhe fraza. Cilësia e përkthimit automatik nuk ishte e lartë, por duke përdorur këtë teknologji, produktiviteti i përkthyesve u pesëfishua. Fatkeqësisht, teknologjia ishte shumë e shtrenjtë për përdorim masiv, çka e ngadalësoi zhvillimin e saj për dy dekadat e ardhshme.

Sa mund të na ndihmojë ky përparim teknologjik në fushën e përkthimit?

Një nga përparësitë është shpejtësia. Përkthyesit e kanë praktikisht dhe realisht të pamundur të përkthejnë një material sado i gjatë apo i shkurtër qoftë, në pak sekonda siç ndodh me anë të përkthimit automatik, i cili ndihmohet nga inteligjenca artificiale. Mjetet e përkthimit të ndihmuara nga inteligjenca artificiale mund të përpunojnë dhe përkthejnë shpejt vëllime të mëdha materiale, duke e reduktuar ndjeshëm kohën e nevojshme që i duhet një përkthyesi për të përkthyer.

Një tjetër përparësi e dukshme është se shërbimet e përkthimit të inteligjencës artificiale janë të disponueshme gjatë gjithë kohës, pra njëzet e katër orë, në shtatë ditë të javës, duke ofruar përkthime të menjëhershme pa pasur nevojë për planifikime apo afate.

Sa i përket anës financiare, kostoja është ndjeshëm më e reduktuar. Mjetet e automatizuara të përkthimit e eliminojnë nevojën për punësimin e përkthyesve, duke e bërë një zgjidhje me kosto efektive si për individët, ashtu dhe për bizneset.

Nëse flasim për qëndrueshmëri, koherencë dhe saktësi drejtshkrimore, inteligjenca artificiale garanton një produkt të standardizuar, veçanërisht tek materialet me terminologji teknike, ku ruajtja e termave unifikues është thelbësor. Modelet e përkthimit të inteligjencës artificiale përparojnë vazhdimisht nga korrektimet dhe përditësimet, kështu që përmirësohet gradualisht saktësia e tyre duke reduktuar gabimet njerëzore.

¹ Interlingua është një gjuhë e ndërtuar duke përdorur fjalë që gjenden në shumicën e gjuhëve të Evropës Perëndimore.

Meqenëse kanë mbështetje të gjerë gjuhësore, mjetet e përkthimit të inteligjencës artificiale nxisin një gamë të gjerë gjuhësh dhe dialektesh, duke lehtësuar komunikimin ndërmjet grupeve të ndryshme gjuhësore. Madje disa aplikacione të inteligjencës artificiale ofrojnë përkthime në kohë reale duke u bërë shumë të dobishme në rastin e bisedave apo takime që ndodhin papritur e pa planifikim.

Inteligjenca artificiale mund të specializohet në fusha të ndryshme specifike, si për shembull në terminologji politike, juridike, ekonomike, historike, sociale, mjekësore, shkencore, teknike, etj, duke rritur dhe përmirësuar aftësinë e saj për të ofruar përkthime të sakta në fushat specifike, si edhe mund t'i përshtatet komenteve e preferencave të përdoruesve për t'i ardhur në ndihmë nevojave individuale të gjithsecilit.

Mjetet e përkthimit të inteligjencës artificiale integrohen me platforma të tjera, si për shembull me aplikacione në celular, duke i ofruar përdoruesve një përvojë të pandërprerë pavarësisht vendndodhjes së tyre, mjafton të kenë internet.

Meqenëse ka disa gjuhë të cilat janë më pak të njohura ose dhe jo aq të përdorura, inteligjenca artificiale ka aftësinë t'i përkthejë dhe t'i dokumentojë, duke kontribuar në ruajtjen dhe studimin e tyre në vazhdim.

Barrierat gjuhësore nuk ekzistojnë në epokën e sotme digjitale. Inteligjenca artificiale mundëson informacionin të aksesueshëm për këdo, duke thyer barrierat ekzistuese dhe duke nxitur komunikimin, mirëkuptimin dhe bashkëpunimin global.

Në fakt, mjetet e përkthimit të inteligjencës artificiale janë në përmirësim të vazhdueshëm, pasi përftojnë sasi të mëdha të dhënash nga ndërveprimet e përdoruesve. Pra në përgjithësi, inteligjenca artificiale ka revolucionarizuar industrinë e përkthimit duke e bërë atë më të shpejtë e më të përbalueshme. Por, medalja ka gjithmonë dy anë; megjithëse inteligjenca artificiale ka përparuar ndjeshëm në fushën e përkthimit, përsëri ka kufizime dhe sfida me të cilat përballet.

Sa mund të na pengojë apo kufizojë përparimi teknologjik në fushën e përkthimit? Inteligjenca artificiale ka shumë vështirësi të dallojë nuancat kulturore dhe ngjyrimet specifike të kontekstit, të cilat përkthyesit i perceptojnë gati-gati në mënyrë intuitive. Gjithashtu, dhe përkthimi i saktë i shprehjeve idiomatike, të të folurit me gjuhë jo formale ose thënë ndryshe zhargon, është tepër sfidues për përkthimin automatik, pasi shpesh këto kërkojnë kuptim të thellë kulturor dhe kontekstual.

Përkthimi automatik ka tepër vështirësi me strukturat komplekse të fjalive, njëdhimisht duke prodhuar përkthime të pasakta. Përcaktimi i saktë i kuptimit, tonit, regjistrit, emocionit, janë tepër problematike, nëse lihen për t'u përkthyer nga aplikacionet e inteligjencës artificiale.

Edhe pse më lart përmendëm se inteligjenca artificiale i përmirëson aftësitë e saj për të ofruar përkthime të sakta në fusha të specializuara, ajo nuk mund të ketë thellësinë e të kuptuarit që mund të ofrojë një përkthyes i kualifikuar. Gjithashtu, aftësia e përkthimit automatik nuk është efikas në gjuhë apo dialekte të rralla duke e bërë të pamundur përcimin e mesazhit të duhur në raste të tilla.

Krijimtaria është nga të vetmet karakteristika, që do mbeten autentike për njeriun e mendjen njerëzore. Shkrimet krijuese, përkthimi i letërsisë, poezisë apo forma të tjera ku zgjedhja e fjalëve e stilit janë vendimtare, do të mbeten veçanërisht sfiduese për një

aplikacion sado inteligjent qoftë ai. Përkthyesit mund të përmirësojnë materiale të cilat mund të jenë të paqarta, gjë në të cilën inteligjenca artificiale lë për të dëshiruar, pasi ajo është tepër e ftohtë dhe përkthen çka i ofrohet, pa kuptuar nëse mesazhi që përçon është i saktë apo jo.

Gjuha evoluon vazhdimisht dhe modeleve të inteligjencës artificiale iu nevojiten përditësime të vazhdueshme të cilat pa dyshim janë të mundura vetëm nga mendja njerëzore, pasi cilësia e përkthimeve të inteligjencës artificiale varet shumë nga cilësia dhe diversiteti i të dhënave që zotëron.

Përdorimi i shërbimeve të përkthimit me anë të inteligjencës artificiale përfshin ndarjen e të dhënave me një apo më shumë palë, veprim i cili mund të shtojë shqetësimet lidhur me privatësinë dhe sigurinë e materialeve, sidomos në rastet e informacioneve të ndjeshme dhe konfidenciale, e aq më tepër nëse do të klasifikoheshin sekret apo tepër sekret.

Në përkthim është e rëndësishme t'i përshtatesh porosive të individit që i ofrohet shërbimi i kërkuar. Thënë kjo, përkthimi automatik nuk llogarit preferencat individuale apo dhe zgjedhjet stilistike për një individ të caktuar aq efektivisht siç mund ta bëjë një përkthyes. E kur përkthimi i automatizuar nuk është i kënaqshëm, me inteligjencën artificiale nuk ndërvepron dot për vërejtje apo sugjerime të ndryshme, si ndërveprimi i mirëfilltë, i drejtpërdrejtë njerëzor mes kërkuarit të shërbimit dhe përkthyesit do të ishte i shkëlqyer, pa diskutim, për çdo paqartësi apo keqkuptim.

Gabimet që ndodhin nga përkthimet automatike janë të shumta, deri dhe trashanike, e hera herës edhe me pasoja serioze, duke ngritur në këtë mënyrë një pikëpyetje të madhe lidhur me përgjegjshmërinë dhe llogaridhënien.

Mendoj se, veç të tjerash, dy nga aftësitë më të rëndësishme që një përkthyes duhet të zotërojë janë edhe inteligjenca emocionale e ajo sociale. Inteligjencës artificiale i mungon aftësia për të kuptuar dhe përcjellë emocionet, të cilat në komunikime të ndryshme, mund të jenë vendimtare. Gjithashtu, në komunikimin ndërpersonal, ndërkohë që përkthyesit mund t'i përshtatin përkthimet e tyre bazuar në dinamika ndërpersonale, inteligjenca artificiale nuk mundet.

E fundit por jo nga rëndësia, përshtatja me pranimin në masë të mjeteve të përkthimit me ndihmën e inteligjencës artificiale mund të çojë në eliminimin e fuqisë punëtore njerëzore, duke gjeneruar në këtë mënyrë problematika socio-ekonomike.

Edhe pse inteligjenca artificiale ka bërë përparime të mëdha në fushën e përkthimit, kufizimet dhe pengesat bashkëshoqëruese e theksojnë rëndësinë e ekspertizës dhe aftësisë njerëzore në sigurimin e përkthimeve cilësore, të sakta dhe të përshtatura në kontekst. Në këto kushte, ajo mund të përdoret si mjet për të ndihmuar përkthyesit, por kurrsesi nuk mund të jetë zëvendësuesja e tyre e profesionistëve të përkthimit.

Në vijim të arsytimit mbi kufizimet e pengesat, figura e mëposhtme ilustruese, komike - deri diku dhe sarkastike, synon të tregojë se çfarë cilësie e dobët përkthimi do të përfitojë nëse përdoren programet e përkthimit automatik.

Për anglishtfolësit është shumë e qartë, por për ata që nuk kanë njohuri të gjuhës angleze, shpjegoj, se siç vërehet dhe në figurën në vijim janë dy ushtarë, ku njëri i thotë tjetrit: "Cover me", që në rastin konkret dhe në kontekstin e situatës ku ata ndodhen,

përkthehet “Më mbro”. Por ndërkohë, që në kuptimin e parë gjuhësor “Cover me” do të thotë “Më mbulo”, përkthimi që bën inteligjenca artificiale është pikërisht ky (“Më mbulo”), prandaj në mënyrë humoristike, ilustrohet shoku i tij, i cili merr një batanije dhe e mbulon me të, ndërkohë që ndodhen në mes të një rreziku me armë zjarri luftarake.

Pra, përmes këtij ilustrimi, jo vetëm përforcohet, por dhe theksohet fakti që inteligjenca artificiale ka shumë vështirësi të dallojë nuancat kulturore dhe ngjyrimet specifike të kontekstit, duke përcuar në këtë mënyrë përkthime të pakuptimta, deri dhe qesharake.

When you use google translate

Përfundime:

Inteligjenca artificiale ka revolucionarizuar industrinë e përkthimit duke përmirësuar aksesueshmërinë dhe duke ulur kostot. Teksa teknologjitë e inteligjencës artificiale vazhdojnë të ecin përpara me një ritëm jashtëzakonisht të shpejtë, ato kanë potencialin të transformojnë metodat tradicionale, si dhe të ofrojnë risi për mësimin dhe përkthimin e gjuhëve. Ndërsa ka ende shumë sfida për t’u kapërcyer, veçanërisht në lidhje me saktësinë dhe kontekstin kulturor, modeli bashkëpunues i inteligjencës artificiale dhe përkthyesve ofron një rrugë premtuese përpara. Rezultatet e mira në përkthim arrihen shpesh përmes kombinimit të inteligjencës artificiale dhe ekspertizës njerëzore. Përkthyesit mund të përmirësojnë përkthimet e krijuara nga inteligjenca artificiale, duke transmetuar saktësinë dhe rëndësinë kulturore. Kjo qasje bashkëpunuese mund të maksimizojë efikasitetin duke ruajtur standardet e cilësisë së lartë. Pa diskutim që përparimet e ardhshme në fushën e përkthimit me anë të inteligjencës artificiale do të vazhdojnë të jenë tema të

rëndësishme për shqyrtim dhe zhvillim. Pra, përkthyesit të cilët do të kenë kapacitetin të përdorin përfitimet e programeve të inteligjencës artificiale e do të jenë të përditësuar me të gjitha risitë teknologjike bashkëkohore, do ta kenë suksesin të padiskutueshëm duke garantuar krahas shpejtësisë, dhe saktësinë e cilësinë në çdo kontekst.

BIBLIOGRAFIA

Chengxiao Xiao (2021) *J. Phys.: Conf. Ser.* 1992 022079

Fink-Hooijer, F. (2017). Artificial Intelligence - the (un)desired revolution? *Lebende Sprachen*, 62(2), 269-274.

https://www.docomix.com/comic/k7NcB6JoM5t_Nn3y

[https://thelanguagedoctors.org/blog/the-evolution-of-translation-technology-trends-and-innovations-shaping-the-industry/#:~:text=The%20digital%20revolution%2C%20which%20includes,assisted%20translation%20\(CAT\)%20tools.](https://thelanguagedoctors.org/blog/the-evolution-of-translation-technology-trends-and-innovations-shaping-the-industry/#:~:text=The%20digital%20revolution%2C%20which%20includes,assisted%20translation%20(CAT)%20tools.)